

Ooperi "B o r i s   G o d u n o v"

kontrolletenduse arutuskoooleku

p r o t o k o l l.

Koosolek toimus Riikl. Akad. Teatris "Estonia" teisipäeval, 4.novembril, 1952.a. algusega kell 16.10.

ENSV Kunstide Valitsuse esindus koosolekul - sm.sm. M.Laosson, H.Kõrvits ja V. Kruus.

Koosolekut juhatas sm. Laosson.

Sm. Kõrvits andis lühikese ülevaate ooperi "Boris Godunov" loomise ajaloolistest tingimustest ja ütles RAT "Estonia" poolt kontrolletendusel esitatud lavastuse puhul:

Ooperi "Boris Godunov" lavaletoomine on suur ja rõõmustav sündmus, järjekordne loominguline võit RAT "Estonia" töös. Ooperi lavaletulek on kogu kollektiivi poolt juba mitme aasta jooksul ette valmistatud teiste vene klassikaliste ooperite /"Näkingeid" "Jevgeni Onegin", "Vürst Igor" jne./ lavastamisega. Tänapäeval on meil kõik võimalused selle suure ja sügava mõtte avamiseks, mida Mussorgski on oma ooperiga tahtnud anda. Kaks suurt peateemat - rahva draama ja Borisi isiklik draama - omavad kesket kohta ooperis. Nende peateemade seostamisel on esitatud terve galerii kujusid ja probleeme. RAT "Estonia" lavastus on kõigiti õnnestunud, kuna lavastamisel on juhitud eesmärgist, panna kõlama suurt rahva draamat. Tuleb eriti rõõmustada Tiit Kuusiku saavutuse üle ooperi nimiosa täitjana ning konstateerida suurt kasvu ta loomingulises arengus. Tiit Kuusiku antud Boris on tõeliselt selline, nagu teda kujutles helilooja. Põhiliselt sama võib märkida ka rahva probleemi lahendamise kohta ooperis. Tuleb hinnata ooperikoori ja koormeisteri sm. Targama suurt tööd. Selles ooperis ei ole koor statist vaid elav rahvas. Nägime koori poolt järjekordset tublit saavutust, - rahva kõlavust, liikuvust elu. Mõningal kohal aga ei rahuldanud siiski täiel määral rahva massi lavaline liikumine ja paigutus, retsitatiivid, ei tulnud küllaläase selgusega välja sisemine dünaamika. Eriti I pilt vajaks selles osas süvendamist. Lihtsamat rahvamassi selles pildis võiks laval olla rohkem. Mõnel kohal näib kooril vähe olevat seesmist sädet. II pildis katab orkester koori, oleks vaja saavutada suuremat tasakaalu. III pildis on sm. Rakasel /Pimen/ mõned vokaalsed, intonatsioonilised puudujäägid üldiselt

õnnestunud kujus. Orkestri osas kadus kohati altide juhtmotiiv. Selle esiletõstmine oleks koorile toeks ja dramaturgiliselt vajalik. Hea mulje jättis sm. Gurjev Grigorina. IV pildis oli Varlaami /A.Pärn/ ja Missaili /H.Otto/ mäng ülepakkuv, peaks hoidma tõsisemat joont. Sm. Poola lõi mõnusa ja hoogsa kujutõrtsi perenaisest. V pildis väärrib eriti esiletõstmist Tiit Kuusiku /Boris/ ja Martin Tarase /Šuiski/ läbimõeldud mäng. Samuti olid omal kohal Borisi lapsed /sm.sm. V.Vasar ja A.Külvand/. Valguseffekte tundis aga veidi palju selles pildis, - nad kippusid jätta tahaplaanile Borisi draamat, mis kajastub juba muusikas ja näitleja mängus. VI pildis Marina on sm. Lundi poolt väga hästi lahendatud kuju. Sujuvust ja täpsamat koostööd orkestriga võiks veel hisada, ka suuremat diktsioonilist selgust. Raske osa on täita sm. Veikatil /Rangoni/. Võrreldes peaproove ja kontrolletendust võib loota, et sm. Veikat leiab tee kuju õigeks käsitluseks. Ebatäpne on see koht, kus sm. Veikat siseneb ja sm. Lund ehmuib, - see ehmine peab toimuma õigel ajal. Püskkaevu juures annavaõ nii sm. Lund /Marina/ kui sm. Gurjev /Grigori/ toreda stseeni, jättis sügava mulje. VIII pildis oleks samuti tarvis süvendada rahva kuju ja lihvida seda. Sm. Eesmaa andis hea Jurodivõi kuju. Ka tema juures võiks veelgi süvendada sise- mist lüürilist soojust. IX pildis bojaaride liikumine ja võitlus vajaks veelgi läbimõtlemit, kontakti loomist mängulise ja vokaalse esituse vahel. Boris /sm. Kuusik/ ja Šuiski /sm. Taras/ köidavad jällegi väga peene läbimõeldud mänguga. Stseen Kromõ all on väga mõjuv. Siseamise dünaamika esiletõstmine tuleks ka siin kasuks.

Kokkuvõttes - vaatamata väikestele puudustele on suure töö teinud nii kollektiiv kui juhtkond ja saavutused on väga rõõmustavad. Suurt tööd on teinud ka Roman Matsov, nii lavastuse muusikalisel väljatõötamisel kui orkestriga. Oleks aga soovitatav, et sm. Matsov ei unustaks neid, kes laval laulavad, - orkester ei tohi katta lauljaid. Ansambli terviklikuks mõjulepääsuks on seda vaja silmas pidada.

Tõlkijana on sm. H. Tiidus teinud suure ja hoolsa töö. Puudujääke on siiski mõnes osas - tihe kontakt sõna ja muusika vahel pole täiel määral saavutatud. Edaspidi peab tõlke vastuvõtmisel olema nõudlikum, - ei piisa direktori viseerimisest, on tarvis kunstnikkogu arutlust ja solistide seisukohta tõlkekohta.

Dekoratsioonid üldiselt sobisid ooperi kõlama päästmisega. Püskkaevu pildis oleks ehk enam õhku soovinud. Kostüümikujundaja sm.

Krull on teinud palju tööd ajaloolise tööpärasuse kindlustamiseks. Veelkord - väärrib allakriipsutamist kogu kollektiivi ja eriti Tiit Kuusiku saavutus, mis on parimaid Borisi kujusid mitte ainult vabrikklikus vaid ka üleliidulises maasõtaabis.

Sm. Prohorov ühineb sm. Kõrvitsaga, et lavastus jätab väga sügava mulje. See on kogu kollektiivi, eriti koori suur saavutus. Suure töö on teinud orkester ja saavutanud kunsti alal palju. Rääkides kriitiliselt piasjadest - Kaliki koor on räbalais sandikujud, nad pidanuks aga olema korralikumad ja puhtamad. Lihtrahvas jättis üldse väliselt armetu mulje, taast hakkas lausa kahju. Kas on seda armetust vaja sel määral allakriipsutada? Kas on Grigori ilmumine esimeses pildis loogiline? Tiit Kuusiku antud Borisi kaju haarab ooperialgusest lõpuni. Mõnda peensust võiks ehk tähendada, - žestides peaks väljenduma, kas ta laulab oma sisetunnetest või pöördub tsaarina rahva poole. Rongkäigus näib domineerivat marssimine, sel polnud suurejoonelist väljendust. Kas trompetid on ajalooliselt õiged rongkäigus ja vene kirikus? III pilt meeldis väga. Sm. Gurjev /Grigori/ laulab muusikahälselt ja mängib veenvalt, temaga võib väga rahul olla. Sm. Raukas /Pimen/ on oma osa hästi läbi mõelnud. Ta grimm tahaks ehk veidi muutmist. IV pildis oli momente, mis vähem meeldisid. Varlaami /A.Pärn/ ja Missaili /H.Otto/ väline kaju on hea. Üleliigsed on aga suured ristid nende kostüümis. Varlaam ei tohiks laulu ajal juua, see häirib. Grigori ja kõrtsinaise vahel näib tekkivat kuramaaž, see ei tundu loomulik antud situatsioonis. Pärast eesriide sulgumist IV pildi järel on veel 10 takti olulist ärakasutamata muusikat. See on lavastuslik puudujääk. V pildi dekoratsioonis on vapil kahe peaga kotkas, - kas see on ajalooliselt õige? Mõnikord katab sm. Kuusik /Boris/ oma näo kätega, kus ta peaks just silmadega ja ilmega mõjutama. Seda peaks vältima. Väli-seid effekte poleks nii palju vaja. Vaatus Poolas meeldis väga. Grigori /sm. Gurjev/ stseenis Marinaga /sm. Lund/ tahaks selgemalt näha murrangut. Vassili Blažennõi pilt on üldiselt hea, ainult jullegi rahva grimm on kohati ebameeldiv vaadata. Mida peab tähendama Jurodivõi roomamine Borisi poole? Borisi surmapildis koor on väga hea. Ainult murrangumoment riiu ja palvetamise vahel vajaks veel viimistlemist. Kõik langevad põlvili nagu komando peale, see ei ole loogiline. Segav, miks nad palvetavad trooni poole. Kompliment ja tänu sm. Tarasele /Šuiski/ suurepärase laulu ja mängu eest. Sm. Kuusikule /Boris/ võiks soovitada viia madalamas registris läbi retsitatiivid. X pilt jätab kõige vähem haaravat muljet, pinget otsekui rangeb.

Lõpuks südamlük terüvitus RAT "Estoniala" suurepärase saavutuse puhul.

Sm. Rungi - Ooperi tõlge ei rahülda, nagu seda varemgi on juhtunud. Tuleb selgitada välja inimesed, kes on võimelised tõlkima ja rakedada neid. Sõna rõhud ja muusika rõhud ei ühti. Solistid on palju oma tõlkeid ise parandenud. Koori partii kannatab palju halvva tõlke all. Edaspidi peab palju suuremat tähelepanu pühendama tõlke kvaliteedile.

Sm. Kõrvits - Sm. Rungi märkus on õige. Tõlke aktsepteeris vastav komisjon RAT "Estoniast".

Sm. Viner - Palju tänan sm. sm. Kõrvitsale ja Prohorovile asjalike kriitiliste märkmete eest, millest suurem osa on juba ülestähendatud ka lavastuse juhtkonna poolt. "Boris Godunovi" lavastamine on erakordselt suur töö ja aeg selleks polnud piisav. "Filigraani" jaoks ei jäänud küllalt aega. Proove orkestriga oli vähe, kontrollitendusel läks koori tähelepanu peamiselt koostööle dirigendiga, mänguline kõlg kannatas selle all. Teine pilt pole veel lõplikult valmis, see on tõsi. Koor peab veel liialt jälgima dirigenti, et laulda täpsalt, - edaspidi see kaob. Aaro Pärn /Varlaam/ pakkus kont, roõletendusel veidi üle, see on tõsi. Kui neljandas pildis viia kõik õigesse normi, saab sellest suurepärane pilt. Neljanda pildi lõppu saab täiendada. Viendas pildis elektrikud liialdasid veidi efektidega, see parandatakse.

Nagu sm. Kõrvits tähendas, on "Boris Godunovi" lavastus uus etapp RAT "Estonia" loominguilises kasvus. See on kogu kollektiivi innuka töö tulemus. Nii tehnilise kui kunstilise ala töötajad on endid näidanud lausa fanatikutena. Palve sm. Laossonile eelseisvate pühade puhul meenutada käskkirjas just "väikesi hammasrataid", kes oma töö eest ei saa aplausi, - tehnilise ala töötajaid, dekoreato-reid jne..

Lõpuks palav tänu Nõukogude võimule piiritu tähelepanu ja sooja suhtumise eest meisse.

Petrov - Koor ei ole siiski lõpulikult jõudnud täita seda oss, mida temalt oodatakse selles ooperis. Ta näib staatilisena. Iga kooriliige peab laval olema aktiivne ja täitma konkreetset ülesannet. Esi-meses pildis koor laulab ja hõljutab sealjuures kehaga rütmi, - see häirib.

Sm. sm. Viner, Roosaar, Tali, Piiraja j.t. - See on tehtud meelega, sest koor mängib rahvast, kes laulab sunnivõisil, kartes piitsa.

Sm. Petrov - Ooperi lõpp langeb alla, ei ole näha kulminatsiooni. Koori diktsioon jätab soovida, tekst läheb kaduma. Just koori osas kipub ka orkester katma laulu.

Sm. Viner - Sm. Petrovi seisukoht 10-nda pildi suhtes ei ole juhuslik. On esinenud mitmeid variante. Kromõ pilti on jäetud mängimata või mängitud enne Borisi surma, - see on vana probleem. Ent tänapäeva seisukohtadele on vastavam järjestus - Borisi surm ja siis rahva ülestõus. Üheksas pilt on küll kirjutatud kõige võimsamana, kuid kümnes pilt peab minema viimasena. Koor on alles küpsenise staadiumis. See ~~on~~ on koorile väga raske ooper ja töö kestab edasi.

Sm. Laosson - Ühel hiljuti toimunud nõupidamisel Kunstide Valitsuses poetas ühe draamatoatri tegelane iroonilise märkuse, et iga RAT "Estonia" lavastust nimetatakse uueks loominguliseks võiduks. "Boris Godunovi" puhul võime julgesti märkida jällegi järjekordset loomingulist võitu, ilma igasuguse irooniata. Peab märkima sm. sm. Kuusiku, Tarase, Lundi ja kogu kollektiivi lubaduste realiseerimist Oktoobrirevolutsiooni 35-ks aastapäevaks. Viimistluste pealiin peaks minema rahva, messi väljatõotamise suunas. Tänaaste kõnelejate etteheiteid selles osas ei saa pareerida. Eriti viimase pildi lõpuosa puhul - kangelane on ju rahvas, kuid lavastajal on veel palju lisada muusikalist dramaturgiat ärakasutades, et tuua välja heliloo ja mõte. Me näeme lõpuosas kõhklevat massi, rahva passivsust. Seda tuleb parandada.

Tõlgete küsimust on paari kuu eest arutatud Kunstide Valitsuse kolleegiumil ning võetud seisukoht, et ooperit ei saa meil tõlkida kabinetis, kontaktita RAT "Estonia" või RT "Vanemuise" loomingulise kollektiiviga.

Õnnesoov RAT "Estonia" kollektiivile suurepärase saavutuse puhul Oktoobripühiks ja edu edaspidiste veelgi suuremate ülesannete täitmisel.

Koosolek lõppes kell 18.30.

Protokollija:

Jutabõpuru